

36355, II, C, d.

8°/r

12
Y
Hindra

za
vso
biti
boji
oči

uvi
ker
hov
dok

—
Sto
nič
vpi
dru
rija

dru
nis

Žlindra v državnem zboru.

Obsodba kranjskega drž. poslanca
dr. Iv. Šusteršiča.

Kranjski duhovniški stranki se gre za to, da bi imela duhovščina vso moč in vso oblast v rokah, kmet pa bi jej moral biti brezpogojno pokoren. Zaradi tega se boji duhovščina vsega, kar bi moglo kmetu oči odpreti, posebno šole in časopisja.

Ko je začel kranjski kmet nekoliko uvidevati, da nazaduja največ zategadelj, ker je skrb za njegov blagor prepustil duhovnikom, in ko je spoznal, da ne bo bolje, dokler se duhovniškega jerobstva ne otrese — takrat so se duhovniki hudo ustrašili. Stoletja so imeli kmeta v rokah, pa niso nič zanj storili, zdaj pa so nakrat začeli vpiti, da bodo kmeta rešili s konsumnimi društvi, z duhovniškimi štacunami in oštarijami.

Res so ustanovili vse polno taci družtev, ki kmetu sicer še ničesar koristila niso, ki pa bodo enkrat vsa skupaj pro-

padla in bo takrat kmet plačal troške za grehe duhovnikov.

Oče vseh teh društev je dr. Šusteršič, središče teh društev pa je „Gospodarska zveza“ v Ljubljani, kateri je dr. Šusteršič načelnik.

Dr. Šusteršič je kmalu sprevidel, da z njegovo šušmarsko gospodarsko organizacijo nikamor naprej ne pride, dokler obstoji kmetijska družba. Zato je začel boj. Hotel je kmetijsko družbo v roke dobiti, da bi jo združil z njegovo zvezo in tej zvezi pomagal s tistimi 70 000 goldinarji, ki jih ima kmetijska družba.

Prvi naskok se dr. Šusteršiču ni posrečil. Pa to mu ni vzelo korajže. Zarotil je duhovščino, naj na občni zbor 26. oktobra 1899 pripelje kar mogoče kimovcev, da pridejo v odbor kmetijske družbe sami klerikalci.

Napravil je pa še drug res peklenski načrt, da bi kmetско ljudstvo nahujskal zoper družbo.

Odredil je namreč, da je „Gospodarska zveza“ žlindro veliko cenejše prodajati začela, kakor jo je dajala kmetijska družba. Zgubo je plačal dr. Šusteršič, pa gotovo ne iz svojega žepa.

Duhovniški časopisi, posebno „Domoljub“, največji lažnjivec na svetu, in pa „Slovenec“, časopis za „častikrajo“, so potem na vse nučine sramotili kmetijsko družbo, češ, da ne zna gospodariti, da goljufa kmete in da jim krade denar iz žepa.

Dr. Šusteršič je žlindro sploh le zato cenejše prodajal, da so tisti duhovniki ki pišejo „Slovenca“ in „Domoljuba“, mogli kmetijsko družbo obrekovati, da dela dobiček pri žlindri, mej tem ko je kmetijska družba prodajala žlindro brez dobička za lastno ceno.

Vsak človek sme prodajati svoje blago kakor hoče, tudi z izgubo. Nepoštena grdobija pa je, če pravi tak človek „jaz nimam nič zgube, ali moj sosed je goljuf, zato ker svojega blaga ne prodaja za tisto ceno kot jaz“, akoravno ta človek ve, da sosed pošteno postopa.

Tako je postopal dr. Šusteršič in duhovniki so vedeli za to, pa se niso ustavljali temu nepoštenemu početju.

Pa še nekaj je storila „Gospodarska zveza“. Prodajala je 16 odstotno žlindro kot 18 odstotno, manj vredno blago je prodajal kot polno vredno. 16 odstotna

žlindra je cenejša kot 18 odstotna, in zato je „Gosp. zveza“ kmete naravnost goljufala.

V poštenih slovenskih listih se je ta stvar večkrat pojasnila, prišla je tudi pred sodnijo in nazadnje tudi v državni zbor.

Pred sodnijo je prišla stvar vsled neke tožbe dr. Šusteršiča in škofovega kancelarja Šiške. Ta dva sta tožila v Kamniku župana Svetlina, ker je bil ta rekel, da ima Šusteršič od žlindre, umazane roke. Svetlin je po pričah dokazal resnico in je bil vsled tega oproščen. Ljubljanska deželna sodnija je potrdila sodbo Kamniške sodnije in s tem je sodnijsko dokazano, da ima dr. Šusteršič od žlindre umazane roke.

Seveda se je za to izvedelo tudi na Dunaju in so začeli državni poslanci Šusteršiča od strani gledati, češ, kdor ima umazane roke od žlindre, ne spada med poštene poslance.

V jedni zadnjih sej meseca aprila, se je Šusteršič nekaj sprl z nemškim poslancem Steinom. Ta je zaklical Šusteršiču „Dohtar Žlindra“. Šusteršič je skočil k njemu in ga vprašal, kaj je hotel s tem povedati, ali Stein je odgovoril Šusteršiču da ž njim sploh ne govori, ker je mirno vtaknil, ko se mu je trikrat reklo šuft. (Šuft je nemška

beseda in pomeni ničvrednega človeka brez časti in poštenja.)

V seji dne 26. aprila se je Šusteršič zaradi tega pritožil in grozil, da bo zahteval grajo za vsacega, kdor bi mu še kdaj kaj rekel zastran žlindre. Toda naletel je slabo. Razni nemški poslanci so mu take povedali, da je vse strmelo, poslanec dr. Šalk pa mu je naravnost rekel, kako nepoštenje je storil z žlindro.

Šusteršič zdaj ni mogel več nazaj. Moral je storiti, kar je bil zagrozil, sicer bi bil priznal, da je z žlindro nepošteno delal. Zahteval je, da naj se izreče poslancu Steinu graja,

1) zaradi besed: Z Vami ne govorim, ker se Vam je trikrat reklo šuft, vi pa ste molčali;

2) zaradi besed: Sodišče je izreklo, da ima dr. Šusteršič od žlindre umazane roke;

3) zaradi klica „Dohtar Žlindra“.

Poslanska zbornica je izvolila grajalni odsek, v katerem so imeli Šusteršičevi prijatelji veliko večino. Ta odsek je vse spise glede žlindre pregledal, zaslišal priče in končno prišel do prepričanja, da ima dr. Šusteršič res od žlindre umazane roke.

Šusteršič je upal, da se bo z zvijač-
nostjo rešil. Toda izpodletelo mu je. Cel
dan je trajala razprava in konec je bil, da
državni zbor ni izrekel Steinu graje, kakor
je zahteval dr. Šusteršič, ampak je obsodil
dr. Šusteršiča. Državni zbor je s svojim
glasovanjem pokazal, da zastopnika pete
kurijske kranjske ne smatra za poštenega
človeka, da dr. Ivan Šusteršič ni vreden,
da sedi mej poštenimi ljudmi v drž. zboru.

Dan sodbe.

Grajalni odsek je v seji dne 1. maja poročal o svoji preiskavi in je stavil svoje predloge. Dva predloga grajalnega odseka sta bila za dr. Šusteršiča neugodna, eden je bil vsaj navidezno ugoden, pa še ta je bil od drž. zbora zavržen. Državni zbor je dr. Šusteršiča tako obsodil, kakor še nikdar ni bil obsojen noben poslanec.

Tu sledi popolnoma nepristransko poročilo o razpravi, ki jo je imel državni zbor zastran žlindre.

Poročevalec grajalnega odseka je bil dr. Kramař, ki je najprej pojasnil dogodbe v zbornici, vsled katerih je dr. Šusteršič zahteval, da se izvoli grajalni odsek. Ta odsek si je bil svest, da bi moral postopati z največjo strogostjo in brezobzirnostjo, ako je že poklican, da sodi o navadah v zbornici, svest pa si je bil tudi, da bi storil napako, ako bi strogo in brezobzirno postopal, kadar to stvarno ni opravičeno.

V odseku se je dognalo, da se je dr. Šusteršiču res zaklicalo „Šuft“. Poslanec

Stein je vsled tega, ker Šusteršič za to žaljenje ni zahteval zadoščenja, izjavil, da s Šusteršičem neče občevati. Odsek je soglasno spoznal, da je bil dr. Šusteršič, ako mu versko prepričanje brani dvoboj, dolžan zahtevati izvolitev grajalnega odseka takrat, ko se mu je zaklicalo „Šuft“. Ker pa tega takrat ni storil, ni bil sedaj opravičen zahtevati grajo za poslanca Steina.

Kar se tiče očitanja radi žlindre, moram povedati, da odsek ni mogel o ravnanju dr. Šusteršiča v političnem boju izreči ugodne sodbe.

Gre se za boj „Gospodarske zveze“ zoper „kmetijsko družbo“, v kateri so združene vse stranke, dočim je „Gospodarska zveza“ strogo klerikalna. Dr. Šusteršič je začel velik boj zoper kmetijsko družbo in sicer kot načelnik „Gospodarske zveze“ a je rabil sredstva, o katerih moramo žal reči, da niso bila poštena. (Občno strmenje.) Dr. Šusteršič je 16. julija 1899. tajniku „Gosp. zveze“ pismo naročil, naj v „Slovencu“ razglasi, da se je „Gosp. zvezi“ posrečilo, dobiti žlindro po 20 kr. meterski

stot ceneje, nego jo daje kmetijska družba. Dc. Šusteršič je prevzel plačilo te izgube (Čujte! Čujte!) in njegovo pismo kaže, da je naročil, da mora to tajno ostati. (Čujte! Čujte!) Z ozirom na to nizko ceno žlindre je potem izšel v „Domoljubu“ članek, v katerem se je kmetijska družba strastno napadala. Očitalo se jej je, da slabo gospodari, ker prodaja žlindro po 20 kr. dražje, kakor „Gospodarska zveza“. (Živahni klici: Čujte! Čujte!)

To pojasnjuje besede, ki jih je Šusteršiču zaklical Stein: „Vaše roke so od žlindre umazane, to je reklo c. kr. okrajno sodišče“. Šusteršič je namreč tožil župana Svetlina, ker mu je ta očital, da ima od žlindre umazane roke, a sodišče je Svetlina oprostilo. (Čujte! Čujte!) Odsek je mnenja, da se ne sme poslancu Steinu radi tega klica graja izreči, ker nikakor ne more odobravati Šusteršičevega postopanja v boju zoper kmetijsko družbo. „Gospodarska zveza“ je imela namen, spraviti jako uspešno delujočo kmetijsko družbo ob ugled in veljavo. To ni bilo pošteno. Posledica tega je bila, da je „Slovenec“ pisal, da kmetijska družba ne

zna gospodariti, in da je kmete oškodovala za 3600 gld. To ni bilo pravilno ne pošteno, in priča Sajovic je to sam imenoval umazano konkurenco. Glede nepoštenega ravnanja z žlindro je dokaz resnice doprinešen, in sicer v prvi vrsti s pismom dr. Šusteršiča, da mora tajno ostati, kako se je dosegla izredno ugodna cena žlindre, iz česar izhaja, da se je dr. Šusteršič dobro zavedal, da njegovo postopanje ni bilo pošteno. (Živahni klici: Čujte! Čujte! Posl. Glöckner: Čemu pa je Šusteršič sploh zahteval, da se skliče grajalni odsek?) Pač pa predlaga grajalni odsek, naj se poslancu Steinu izreče graja radi vzklika „Doktor Žlindra“. (Poslanec dr. Schalk: Tega nihče ne razume! Le pogledjte te obraze, ki jih delajo.) Namen tega klica je bil žaljiv, hotelo se je ž njim, izreči psovko, (Ugovori) a odsek je bil mnenja, da se mora vsako psovanje v zbornici grajati.

Posl. dr. Dyk je zahteval, da se naj Steinu izreče graja. Priznam, je rekel, da postopanje „Gosp. zveze“ ni bilo pošteno, a Steinu naj se vseeno izreče graja.

Besedo je dobil potem dr. Šusteršič (Klici: V lastni zadevi. Malik: Ali Vas, g. dr. Šusteršič, ni sram, v lastni zadevi govoriti?), Šusteršič je dejal, da je zahteval izvolitev grajalnega odseka, da si more javno mnenje napraviti sodbo o zadevi z žlindro. Mej zadnjimi državnozborskimi volitvami (Dr. Tavčar: Že dosti prej!) je „Slov. Narod“ meni, kot načelniku, in tudi podnačelniku „Gosp. zveze“ očital, da je „Gosp. zveza“ z naju vednostjo, torej pod naju odgovornostjo pri kupčiji z žlindro ljudi goljufala. Stvar je šla po vseh liberalnih listih, in obesila se mi je psovka „Doktor Žlindra“. Lahko si je misliti, kako prijetno je, če se koga v času volitev vedno in povsod imenuje „Dr. Žlindra“. (Nemir. Poslanec Wolf: Pustite ga govoriti, saj je njegov zadnji govor. Šusteršič: Potolažite se, jaz bom tu še večkrat govoril. Wolf: Če to prenesete, morate imeti jako trdo kožo.) Župan Svetlin mi je na to na nekem shodu očital, da imam od žlindre umazane roke. Šusteršič je zasukaval to pravdo, kakor je njemu kazalo in prečital pismo, s katerim je naročil, da mora ostati tajno, da bo on plačal izgubo, ki jo bo imela „Gosp. zveza“

s tem, da bo žlindro prodajala ceneje, kakor je njo sama veljala. Ni bil moj prvi niti moj zadnji dar v dobrodelne namene. Jaz darov ne obešam na veliki zvon (Občna veselost), a si ne pustim vzeti pravice, kaj darovati, (Peschka: In to pripovedujete tu v zbornici? Šusteršič: Da, to pripovedujem tu. Dr. Derschatta: Pustimo ga samega, naj zase govori. Kasper: Druge sumniči, in to naj bo dobroti. Wolf: Naj se brani, saj je on obtožen, ne Stein. Kasper: Kdor ima količkaj časti, ne more kaj takega poslušati. Šusteršič: Gospodje od Vaše stranke imajo veliko vzrokov, da so občutni. Stein: Prihodnjič dobite par zaušnic, če nas napadete.) Ker prodaja kmetijska družba žlindro pod lastno ceno, je morala „Gosp. zveza“ gledati, da bodo njene zadruge prodajale žlindro po isti ceni. To je bil jedini namen, da je Šusteršič plačal zgubo. (Veselost.) S članki v „Slovenecu“ in v „Domoljubu“ ni v nobeni zvezi. „Slovenec“ niti glasilo stranke ni, in se je že večkrat uprl ter ni hotel sprejeti strankinih izjav. (Dr. Tavčar ugovarja. Šusteršič: Vaši somišljeniki tudi pravijo, da „Slovenski Narod“ ni glasilo stranke, ker se tega lista sramujejo. Dr. Tavčar:

or Vaša stranka pa naj se vaše osebe sra-
p muje. Živahno pritrjevanje.) Ne gre se tu
v za to, kaj so listi pisali, ampak kaj sem
, jaz storil. Dokazalo se mi je, da sem pisal
i, omenjeno pismo, in koncem leta plačal
r-zgubo. (Posl. Peschka: V kakšen na-
men? Šusteršič: Namen sem že povedal.
j Peschka: Namen je bil nepošten.) Z jed-
o nakim namenom bom morda še večkrat
j ravnal. Ali se izreče posl. Steinu graja ali
r ne, pride zame šele v drugi vrsti v poštrev
o- (Veselost), glavno je dejstvo, da se je stvar
e pojasnila. (Malik: Kmetje že vedo, koliko
i. velja žlindra.) Odsek je priznal, da „Gosp-
e zveza“ svojih odjemalcev ni oškodovala.
a (Peschka: Umazano konkurenco je de-
a lala.)

e Posl. dr. Schalk je rekel, da zaradi
o besede „Doktor žlindra“ se Steinu ne sme
l izreči graja, ker ta beseda ni psovka. Pre-
iskava o dejanski podlagi te besede je po-
kazala, da dr. Šusteršič ni pošteno postopal,
e a če kdo z dopustnimi besedami opo-
zarja na kaj nepoštenega, se mu ne more
izreči graja. Dr. Šusteršič je uklanjajoč
se sili, ne lastni volji, zahteval, da
, se voli grajalni odsek, ker je bil mnenja,
: da mu bode iz strankarjev sestavljen gra-

jalni odsek povrnil čast, katero so mu razsodbe sodišč in sodba javnega mnjenja za vedno vzele. (Živahno pritrjevanje.) Čudno je, da je dr. Šusteršič postal zdaj tako občutljiv. Posl. Peschka mu je že zaušnice obetal, a takrat ni zahteval grajalnega odseka. Tudi ko mu je posl. Berger radi nesramnega postopanja zaklical „Šuft“, tako glasno in tolikrat, da bi mu morala ta beseda vse žive dni zveneti po ušesih, ni zahteval grajalnega odseka. Nedolžna beseda „Dr. Žlindra“ pa ga je tako užalila, da je bled in ves tresoč se s povzdignjeno pestjo skočil k Steinu in zahteval zadoščenja. To kaže, da je Stein [s tem medklicem zadel neko rano. Kakega pomena je stvar za dr. Šusteršiča, da je od nje odvisno, če more dr. Šusteršič še veljati kot pošten človek mej svojimi someščani, se vidi iz tega, da je njegov zastopnik pri prvi obravnavi rekel: Če Svetlin ne bo obsojen, se mora dr. Šusteršič ustreliti, ker bo brez časti. Ustrelil se ni, bržčas z ozirom na to, da vera prepoveduje samomor. Zdaj vemo, za kaj se imamo veri zahvaliti. Za ohranitev dr. Šusteršiča! (Veselost.) Reklo se je, da se dr. Šusteršič napada, ker je veren ka-

toličan. Vere ne misli nihče napadati. Mi Nemci nismo vere nikdar napadali, borimo se samo zoper zlorabo vere. Če pravite gospodje, da se borimo proti veri, vam odgovarjam, da vam za vero v Boga sploh nič ni, nego le za vero v farje. (Živahno pritrdjevanje.) Kdor pa vlači vero tolikokrat čez jezik kakor dr. Šusteršič in jo pri vsaki priliki hvalisa ta je gotovo nima v srcu (Živahno pritrdjevanje). Če govori dr. Kathrein, imeli boste občutek, da mu prihajajo besede iz srca. Primerjajte pa ž njim kretnje, s katerimi seza dr. Šusteršič tja, kjer imajo pošteni ljudje srce in spoznali bode, da dr. Šusteršič vero zlorablja, kar tudi njegova politična delavnost dokazuje. (Živahno pritrdjevanje.) V nagrobnem govoru, ki ga je dr. Šusteršič sam sebi in revno malo dostojno govoril, je stvar, za katero se gre, zavijal. Slučaj je naslednji: „Gospodarska zveza“, dete tajnih grehov dr. Šusteršiča, (Veslost), je središče konsumnih društev, ter hoče uničiti male in najmanjše trgovce, kar ni nikomur tako na škodo, kakor Šusteršičevim lastnim rojakom. Ta, v gospodarsko obliko skriti lov ima namen, utrditi klerikalno gospodarstvo v slovenskih pokrajinah. „Gospodarska

zveza“ je izdala razglas, v katerem se je kmetijski družbi očitalo, da ne zna žlindre kupovati. To se je sicer koj popravilo, a klerikalci so dalje lagali. Rečeni razglas je imel namen, obrekovati blagoslovljeno delujočo kmetijsko družbo. To je podlost dr. Šusteršiča, ki se ni vstrašil nobene žrtve, ne v svrho, da bi storil kaj dobrega, ampak da bi obrekoval. To obrekovanje je bilo tako podlo, da se je zdelo dr. Šusteršiču 2000 kron vredno. (Burno pritrdjevanje.) Ako bi bil dr. Šusteršič ta denar porabil v podporo svojih, v gospodarski stiski živečih rojakov, bi mu ne bili odrekli priznanja. Koliko Slovencev pa bo pregnanih iz njih domačij, da dobi dr. Šusteršič teh 2000 kron nazaj? Na kako nizkoten način se je skušalo kmetijsko družbo obrekovati, izhaja iz izjave, ki jo je priobčil „Domoljub“ dne 19. oktobra 1899. Govornik je prečital več odlomkov iz dotičnega članka „Kmetijska družba in Tomaževa žlindra“, v katerem se na koncu vprašuje, kam je izginilo tistih 39 kr. od vsakega centa, za katere so bili kmetje prikrajšani. Ali ni to podlo obreko-

vanje? (Živahno pritrjevanje). Ti ljudje so žrtvovali denar, da bi pošteno družbo spravili ob ugled, in voditelje družbe osebno sumničili goljufije. To ni politično, ampak kazensko dejstvo. Nihče nima dvojne časti, ampak samo jedno čast, in kdor je kot načelnik „Gospodarske zveze“ šuft, ta je tudi v zasebnem življenju šuft. (Viharno pritrjevanje in ploskanje). Ali je po kazenskem zakonu samo tatvina hudodelstvo in ne tudi obrekovanje? (Živahno pritrjevanje). Na omenjeni, vedoma zlagani napad je kmetijska družba odgovorila s pojasnilom resničnih razmer. Sodno se je dognalo, da kmetijska družba ni prodajala žlindre dražje kakor se prodaja v drugih deželah, ampak še ceneje. Govornik je prečital dotično izjavo kmetijske družbe, v kateri je rečeno, da more take laži vedoma razširjati samo človek, ki je popolnoma izpriden. (Čujte! Čujte!) Reklo se je tudi, da je „Gosp. zveza“ vsled ugodne priložnosti žlindro tako ceno prodajala. Ta ugodna priložnost so bile obrekovalne kronice dr. Šusteršiča. (Veselost in klici: Jako dobro!) Iz pisma dr. Šusteršiča z dne

16. junija 1899 izhaja s popolno jasnostjo, da se je sramotnosti svojega poročanja popolnoma zavedal, saj bi drugače ne bil ukazal, da mora stvar tajna ostati. Dr. Šusteršič se je tudi izgovarjal, da se ni prodajala manjvredna žlindra. V pismu necega goriškega trgovca z dne 29. avgusta 1899, od katerega trgovca je dr. Šusteršič na zvijačen način dobil to manjvredno žlindro, stoji doslovno „17 in 18 odstotne žlindre nimam. Jaz jamčim samo za 16 odstotno, kar pa je vsejedno, saj to blago lahko brez skrbi prodajate kot 16, 17 in 18 odstotno, ker pri Vas itak o tem nobeden še dunsta nima. (Veselost in živahni klici: Jako dobro!) Govornik je potem prečital pismo necega kaplana na „Gosp. zvezo“, v katerem pismu je rečeno: Kaj je to? Jaz sem naročil 17 odstotno žlindro, v voznem listu je označena kot 16 odstotna, zaračunjena pa je kot 18 odstotna. (Burni klici: Čujte! Čujte! Liguorijanska morala!) Nadalje je govornik prečital v „Slov. Narodu“ priobčeno izjavo ravnatelja Pirca z dne 17. februarja 1900, v kateri izjavi se razglasila „Gosp. zveze“ glede žlindre označujejo kot bistveno in s prevdarkom zlagana. Tudi trditev Šuster-

šičevega društva, da ni imelo druge kakor 18 odstotne žlindre, se proglašja kot zlagana, kajti društvo jo je imelo in jo je zvijačno in s sleparijo spravilo v Ljubljano. Pirc je pisal, da, ker dobro ve, da tisti krogi, ki so gonjo proti kmetijski družbi uprizorili, ne bodo tožili, se obrača na tiste poštene moše v „Gosp. zvezi“, katerim moška čast še kaj velja. Na to izjavo ravnatelja Pirca pa občutljivi Šusteršič ni tožil, ker se je zavedal svoje krivde. Mogoče da imadr. Šusteršič dvoje časti, drugo kot načelnik „Gosp. zveze“ in drugo kot zasebnik, na vsak način pa ima samo dve roki in ti sta umazani in ostaneta umazani. (Burno dolgotrajno odobravanje in ploskanje.) Kadar koli so se čuli v državnem zboru glasovi za svobodo in pravico, jih je dr. Šusteršič pretulil, ali prišel je konec njegovih rožnatih sanj, ki naj bi bile dozorele na ministrskih klopeh. (Veselost.) Šusteršičeva častihlepnost, postati minister, je bila tako velika, da je, ko je bil jeden Šusteršičevih rojakov blizu temu, da postane minister, s svojimi spletkami provzročil, da dr. Ferjančič, na katerega se je takrat

mislilo in katerega je Šusteršič razkričal za brezbožneža in popožrca, ni postal minister. Mirno, državniško obnašanje dr. Ferjančiča kaže še danes, da je bil nekdanj blizu temu, da postane minister. Po lastni krivdi je postalo nemogoče, da postane dr. Šusteršič kdaj minister, zakaj od avstrijskih ministrov se sicer, kakor kažejo razni bivši ministrski predsedniki, ne zahteva vedno posebno velike pameti — v tem oziru bi dr. Šusteršič že še lahko minister postal (Veselost) — ali zahtevajo se čistejše roke, kakor jih ima dr. Žlindra. (Burno pritrdjevanje.) Zaslužena je usoda zadela moža, ki spada mej tiste najnevarnejše hujskače, ki zlorablajo vero za politični in osebni dobiček. Ta križarski propovednik ne bo več mogel z molitvenikom v roki po svoji domovini potovati, ker se mu bodo očitale umazane roke. Mogoče, da je Šusteršičeva vera neomahljiva, njegova čast ni neomahljiva. Kazenskospodna neomadeževanost ni isto, kar je moška čast; do moške časti nima dr. Šusteršič nobene pravice, četudi ga kazenski zakon še ni dosegel. Grajalni

odsek, v katerem niso bili sovražni Nemci, ampak Slovani, je v najmilejši obliki izjavil, da Šusteršičevo postopanje ni bilo pošteno. Tisti, ki je začel tako podlo obrekovalno vojsko, ki je čast svojih sorojakov tako nizko cenil, je za vse čase izgubil pravico, veljati kot poštenjak. Naj zbornica danes sklene kar hoče, to je gotovo, da bo vse javno mnenje, ki pošteno misli, izreklo dr. Šusteršiču zaničevanje. (Viharno dolgotrajno pritrdjevanje in ploskanje.)

Posl. dr. Tavčar: Visoka zbornica! Pred vsem se moram ozreti na to, da je neki mladočeški govornik — jaz bi želel, da se je za dra. Šusteršiča zavzel morda kak klerikalni tovariš iz domovine z ognjevitostjo dra. Dyka — govoril v prilog dru. Šusteršiču; ali ker se je g. dr. Dyk z očitanja polnim pogledom na me obrnil, naj mislim na zgodovino in njene nauke, se moram tega opomina dotakniti. Jaz stojim na stališču, da je slovenskemu narodu liberalna stranka potrebna, in ako obstoji, da je polnopravna. Gotovi prijatelji pa nas hočejo v enomer pometati v jeden lonec; izgubimo naj vsak značaj in naj ne

bomo niti liberalni niti klerikalni. Kratko malo: ne vem, kaj naj postanemo. Na opomin g. dra. Dyka zamorem le odgovoriti: Jaz mislim rad na nauke zgodovine, a če zamorem iz zgodovine posneti kak nauk, je to nauk, da preveč klerikalne struje, kakršno imamo na Kranjskem, še nobenemu narodu niso bile v korist. (Pritrjevanje.)

Mimogrede moram tudi g. dru. Šusteršiču odgovoriti na to, kar je povedal o mojem stališču pri „Slovenskem Narodu“. Stvar je taka-le: Videli ste, da je g. dr. Šusteršič silno previden; nobene zveze s klerikalnim „Slovencem“ neče priznati, on sploh neče prevzeti nobene odgovornosti za to, kar ta list piše, na drugi strani pa nalaga meni vso odgovornost za vse, kar piše „Slov. Narod“.

Jaz sem pač predsednik delniškega društva „Narodna Tiskarna“, ki izdaja „Slov. Narod“, nikakor pa nisem glavni urednik, toda ako izbrska g. dr. Šusteršič v „Slov. Narodu“ kaj tacega, za kar bi mogel tožiti, toži poleg odgovornega urednika prav gotovo tudi mene, seveda v namen, da meni in liberalni stranki napravi sramoto.

Gospoda moja! Jedenkrat sem si dovolil zabavo in sem se pustil posaditi na

zatožno klop. Bil sem oproščen. Ker pa se ta šala ponavlja, me je obšlo usmiljenje, dr. Šusteršič mora vedeti, da je nemogoče, da bi bil jaz, ki sem kot poslanec navadno na Dunaju in le redkokdaj v Ljubljani, soodgovoren za vse to, kar piše „Slovenski Narod“. Smatrajte torej obtožbe, s katerimi je tu nastopil, kot slabo šalo. Jaz se v tiste obtožbe nisem spuščal, ker se mi dr. Šusteršič smili in mu nečem provzročati stroškov.

Preidem sedaj k stvari, v kateri se čutim primoranega, da izpregovorim v imenu slovenske napredne stranke.

Pri tem sem si svest, da je moja naloga mučna, zakaj — to sem vedel vnaprej — prišel bom v položaj, da povem marsikako grenko besedo možu, ki je v javnem življenju, dasi tega ne priznava, mej drugim moj tovariš.

Stvar je zadobila, kakor vidite, jako osebno ost, ki se obrača proti dru. Šusteršiču; naj se jo prime s še tako mehкими rokavicami, istina je vendar, da sedi danes na zatožni klopi pred to visoko zbornico g. dr. Šusteršič (Klici: Res je!) in ne mogočni klicatelj v boju, nemški radikalec

g. Franko Stein (Pritrjevanje). Obtožencu se seveda ne zgodi mnogo, ali v človeškem življenju se zgode dejanja, katerih sicer ni možno spraviti pred kazensko sodišče, ki pa vendar v družbi dostojnih ljudij prav neprijetno diše. (Jako dobro!) Naj izpade današnje glasovanje kakorkoli, kdor nepristransko, kdor mirno in pravično misli, mora po današnji razpravi priti k sklepu, da je g. dr. Susteršič kot mož časti in zlasti kot posestnik globokega verskega čuta, s katerim se v ti visoki zbornici tolikrat ponáša, tako ravnal, kakor bi kot mož časti in kot veren mož ne bil smel ravnati. (Pritrjevanje.)

Dasi se zavedam mučnosti svoje naloge, oglasil sem se k besedi in sicer iz dvojnega nagiba. Stvar, za katero se gre, je v tesni zvezi z javnimi razmerami na Kranjskem.

Gre se za dogodbo iz življenja dr. Šusteršiča, gre se pa tudi za dogodbo iz zgodovine že desetletja trajajočega nezaslišanega trpljenja slovenske liberalne stranke na Kranjskem. V časih usiljive laživernosti neče nihče razumeti, da se je na Kranjskem ustanovila liberalna stranka in zlasti jokavi politiki (veselost), ako se

smem tako izraziti, obžalujejo neprenehoma nesrečni bratomorni boj na Kranjskem.

Upam, da bo današnja razprava v tem oziru poučno vplivala in da bodo zlasti naši bratje na severu, katerih se držimo z vsemi žilicami srca, prišli do prepričanja, da se je v slovenskem ljudstvu morala razviti svobodomiselnost in da je temu ljudstvu samo v korist, da se je svobodomiselnost v njem razvila.

V tej visoki zbornici bo pri raznih razpravah še prilika, pokazati, kako dela takoimenovana katoliška stranka pri nas, da bi ljudstvo popolnoma podjarmila. In današnja razprava bo pokazala, da se nahaja slov. liberalna stranka na Kranjskem v položaju silobrana in sicer najpravičnejšega silobrana; da se to spozna, je naši stranki v korist in že sama ta okolnost bi opravičila našo udeležbo pri današnji razpravi.

Drugi vzrok, ki opravičuje to udeležbo, je postopanje dr. Šusteršica samega, pred vsem njegovo postopanje v tej visoki zbornici. Pri predzadnji seji, žal, nisem bil navzočen, iz zapisnika pa razvidim in to je danes povdarjal tudi g. poročevalec, da je g. dr. Šusteršič, ko je bil pognan v

stisko, v tej visoki zbornici nastopil s smelo trditvijo, da liberalna stranka po izidu kamniške kazenske pravde takozvanega „obrekovanja z žlindro“ več ne izrablja. (Veselost.)

Ako bi na to trditev v tej visoki zbornici molčal, bi bil dovoljen sklep, da priznavamo, da smo obrekovali, in da smo šele vsled izida tiste pravde prišli do prepričanja, da smo obrekovali. Ali, gospôda, na tako priznanje kar nič ne mislimo; prepričani smo še danes, da se dr. Šusteršiču od liberalne stranke ni zgodila nobena kivica in da je on storil uprav neumno lahkomiselnost, (Tako je!) ko je v tem zanj neugodnem slučaju zahteval, da se skliče grajalni odsek. (Prav res.)

Ako pa je g. dr. Šusteršič s svojim postopanjem v zbornici provzročil, da govorimo, nas je k temu s svojim postopanjem zunaj zbornice naravnost prisilil, da, izzval.

Zadnji ponedeljek — morda tudi že v nedeljo — se je dr. Šusteršič mudil v Ljubljani, da si, kakor bom pozneje pojasnil, fabricira dokazil za grajalni odsek ali jih vsaj z veliko težavo skrpa. Pred svojim odhodom iz Ljubljane je mož čutil potrebo, proti slovenski liberalni stranki

in zlasti proti nam zastopnikom te stranke, ki smo siromaki v tej zbornici, izstreliti zastrupljeno pušico. Gospoda! Spisal je sramotenje, ki obsega največje grdobije (Čujte! Čujte!) kar se jih more političnemu nasprotniku reči. Ta spis je priobčil v svojem organu, v „Slovincu“. Tam pripoveduje, da je on, voditelj klerikalnih Slovencev, z nemškim radikalcem dr. Schalkom stopil v osebno dotiko — iz tega se vidi, da je dr. Šusteršič tisti pamflet sam spisal — da je ž njim hodil sem in tja in mu slučaj z žlindro korenito pojasnil. (Klici: Saj to sploh ni res!)

Dr. Šusteršič je to pisal. Pri ti priliki mu je dr. Schalk neki povedal, da je njegova stranka v ti zadevi zbrala velikansko gradivo. Iz te okolnosti in pa iz okolnosti, da je baje v zadnji seji nekdo izmed nemških radikalcev zaklical: „prašajte liberalne Slovence“, sklepa dr. Šusteršič z vso zanesljivostjo in z vso nezmotljivostjo, da so liberalni zastopniki slovenskega naroda v diž. zboru sklenili s Schönererjevo stranko zvezo in da smo tej stranki dr. Šusteršiča izdali in prodali. (Veselost).

Ker je baje g. dr. Schalk povedal, da se je zbiralo gradivo, in ker je bil baje iz-

rečen neki medklic, je že dokaz gotov, da je narodno-napredna stranka dr. Šusteršiča izdala, in da je ubozega dr. Šusteršiča kakor sv. Jožefa (Veselost) hudobnim nemškim radikalcem prodala. Na ta način se kujejo pri nas dokazi zoper liberalno stranko vsak dan. In zdaj, glejte, gospôda moja, kaj izvaja dr. Šusteršič iz tega, kakor skala trdnega dokaza. Z dovoljenjem gosp. prezidenta hočem prečitati dotični odstavek iz onega spisa in prosim zlasti g. dr. Dyka, naj natanko posluša, da spozna, kako se z nami na Kranjskem postopa.

Dr. Šusteršič piše namreč, ko je razložil naše izdajstvo, tako le:

„Jasno je torej, kakor beli dan: Iz slepega sovraštva proti dr. Šusteršiču so se slovenski liberalci zarotili s pristaši Schönererjevimi k najgršemu, najpodlejemu, najnesramnejemu lopovstvu, (Čujte! Čujte!) ki se je kdaj zgodilo v kakem parlamentu in politični borbi sploh“. (Čujte! Čujte!)

Zdaj pridejo državnozborski zastopniki na vrsto:

„Res, krasna podoba zastopnikov slovenske inteligence! Ta podoba je tem ostudnejša, ker se v tem slučaju družijo hudobija

z vsem, za kar Slovenci nimamo pravega izraza, in kar Nemec imenuje Feigheit“.

Dr. Šusteršič govori o strahopetstvu! To je predstava za Bogove! (Veselost). Zdaj pa pride konec:

„Hudobija, bojazljivost, potuhnjenost, perfidija, narodno izdajstvo — vse te ostudne lastnosti vidimo v infernalni harmoniji združene v liberalni slovenski stranki. Sodba vsakega poštenjaka, naj si bodi katerekoli stranke, o takem početju naših ‚liberalcev‘ pa se izrazi v kratki in pomenljivi besedi: Fej!“ (Čujte! Čujte!)

Gospoda moja! Tako je dr. Šusteršič nas, svoje državnozborske tovariše in rojake psoval, in zato danes nismo mogli molčati, toliko manj, ker pojde zdaj na Kranjskem od vasi do vasi bajka, da so hudobni in lopovski liberalci dr. Šusteršiča na Dunaju izdali. Prepričan sem, da se bo to oznanjalo v mnogih cerkvah in z mnogih prižnic se bo glasilo, da so brezverski liberalci dr. Šusteršiča napravili za mučenika. (Smeh.)

Tako, gospoda moja, živimo na Kranjskem vsak dan, in tako nas skoro vsak dan podaja duhovniška stranka in njena glasila. (Živahni medklici.)

Namen tega spisa mi je popolnoma jasen. Dr. Šusteršič je slutil, da bo imel danes v tej zbornici slab dan. To je slutil. Kot politik spada mej pasane živali. (Veselost.) Na vseh udih ima oklepe, tako da ga ne boli kmalu kaj.

Toda v tem slučaju se mu je vendar zdelo potrebno, pripraviti javno mnenje. In to je storil. Skril se je lepo za liberalne Slovence, kakor vidite, prav kakor poštenjak. Zdaj bodo liberalci vsega krivi, ako bodo moralični ljudje iz teh razprav izvajali kake zaključke.

Z ozirom na to si dovoljujem prositi gospode vsenemške stranke, naj izvolijo tu v visoki zbornici izjaviti, če jim je kdo izmej slovenskih liberalnih poslancev v tej stvari dal le najmanjše gradivo. Če je res, prosimo, naj gospodje povsem odkritosrčno povedo in naj tudi imenujejo imena dotičnikov.

Nekaj pa je res. Dr. Šusteršič je vso stvar srečno tako zasukal, da ne gre danes toliko zato, da se poravna prepir mej njim in g. Steinom, kakor za to, da se dožene boj, ki ga imamo liberalni Slovenci ž njim.

Zategadelj pa nismo mogli, nismo smeli in tudi nismo hoteli molčati. Res smo bili

v začetku, rekel bi, iz napačne sramožljivosti mnenja, da nam Slovencem ne pristojajo, se vmešavati v to zadevo, in da bi morda kazalo prepustiti dr. Šusteršiču, da pokleplje tisto juho, ki si jo je skuhal. Ali po mojem prepričanju bi to bilo najnapačnejše stališče, katero bi mogli zavzeti; zakaj potem bi bil dr. Šusteršič prav gotovo prišel in bi nam bil — ne tu v zbornici, ampak kje drugje — očital strahopetstvo in bojazljivost.

Ogledati si je pa v tem boju tudi moža, kakšen je, kako je v boju brez usmiljenja, kako se mu zdi vsako sredstvo, vsako orožje dobro in dovoljeno proti nasprotniku. Povedal sem Vam že, da smatra nas liberalne Slovence za nič drugega, kakor za zavržence, v katerih je podlost, strahopetnost, hudobija, perfidija in izdajstvo združeno v peklenskem soglasju. (Veselost). Proti takemu nasprotniku bi bila slovanska miloba neumestna.

O glavni stvari (o žlindri) bom kratko govoril, kajti navedlo se je že mnogo, tako da meni malo preostaja, dasi imam nekaj popolnilnega gradiva pri rokah. Pred vsem pa mi bodi dovoljeno opozoriti na nekaj, kar pokaže, da je dr. Šusteršič res mož,

ki je sposoben, storiti tako dejanje, kakor mu je bilo očitano v kamniški kazenski pravdi. (Klici: Pozor.)

Sam o sebi nočem mnogo govoriti. Odkar sem stopil v to zbornico, vohuni dr. Šusteršič vedno za menoj.

Ako zakašljam in slučajno tja pogledam, kjer sede gospodje vsenemške stranke, hitro izide v „Slovenca“ brzojavka: Ljubljanski poslanec ljubimka z vsenemci. (Živahna veselost.) Ko sem zadnjič v zadevi nadvojvode Frana Ferdinanda glasoval za otvoritev razprave, storil sem to z najboljšim namenom.

Mi liberalni Slovenci zastopamo stališče, da je nova šola za nas stvar, katere se ne sme nihče dotakniti. (Živahno odobravanje.) Toda naši klerikalci imajo obsežen, velikanski apetit na to šolo. Bili smo zato mnjenja, da je v zadevi nadvojvode potreben razgovor, umeje se ob sebi, da v tistih mejah, ki jih predpisuje dolžno spoštovanje do članov cesarske hiše.

Jaz sem, tega ne tajim, jaz sem dober Avstrijanec, dasi svoje lojalnosti in svojega katoličanstva, ki morda ni tako oguljen, (Veselost in pritrjevanje), ki je morda boljši, kakor pri marsikom, ki tu pred menoj sedi,

ne nosim na roki in na jeziku; jaz sem dober Avstrijanec, ker sem prepričan, da je obstanek celokupne države neizogiben življenski pogoj za moj mali narod, in če naj ne pride do tega, gospodje vsenemci, da bodo nemški konji na potu k Adriji hodili po naših telesih. Že zato sem Avstrijanec in ne glede na kaj drugiega.

Gosp. Šusteršič pa je moje takratno glasovanje ožigosal kot veleizdajstvo in stvar v „Slovincu“ naznanil. Znana njegova zvijača je, da se rad za liberalnimi ljudmi skriva in tako je opozarjal na to, da so bili Mladočehi ogorčeni, da sem se jaz drznil glasovati za otvoritev razprave. (Posl. dr. Brzorad: Pa to ni resnično.) Vem, da ni resnično, ali brzojavilo se je tako. To je stara zvijača naših klerikalcev, da, kadar pridejo v stisko, iztaknejo kje kacega starega, častitljivega brezimnega moža in potem pišejo: Neki pristaš liberalcev, častitljiv starček, je obsodil postopanje liberalnih Slovencev“. In tako si zdaj neprestano pomagajo s izmišljenimi Mladočehi, ki baje vse obsojajo, kar delajo in store liberalni Slovenci. Vsled tega sem zdaj v vseh klerikalnih listih ožigosan kot veleizdajalec, kot sovražnik cesarske hiše, in stare babe,

ki spadajo h klerikalni stranki (Veselost), pričakujejo povsem resno, da bom v prihodnjih dneh na dvorišču kake vojašnice kot veleizdajalec ustreljen. (Veselost.) To je način bojevanja dr. Šusteršiča in meni se zdi ta način malo slovanski.

Kakor je nekaterim izmed vas morda v spominu, stopili smo liberalni Slovenci v to zbornico z namenom, vstvariti jednotno, močno, jugoslovansko stranko. Stvar Vas morda ne bo dalje zanimala, zanima pa nas.

Imeli smo namen, ustanoviti tako stranko in bili smo mnenja, da ustanovitev take stranke zahteva korist Slovanov. Tega mnenja pa od dr. Dyka tako živahno zagovarjani dr. Šusteršič ni bil, kar je dokaz, da se dr. Šusteršič iz zgodovine ni ničesar naučil. Dr. Šusteršič se je postavil na stališče, da se mora z nami liberalnimi Slovenci ravnati kakor z garjevimi psi. Mi smo hoteli močno, jedino jugoslovansko stranko. Izkazalo se je, da je bila to zmota, katero smo plačali z naukom, da kdor je liberalnega mišljenja, tega ne sme nikdar zatajiti, tudi če je Slovan (Odobrovanje). Tej zmoti, da je treba ustanoviti m o č n o j u g o s l o v a n s k o

stranko, sta se udala tudi dva moža, ki sta povsod znana kot poštenjaka, ki nista niti najmanj sumljiva liberalizma, ki sem ju dozdej visoko spoštoval in ju bom tudi v prihodnje. Kako je ščuval dr. Šusteršič proti tema možema, dasi se je moral kot katoliški mož, kot kristijan, popolnoma zavedati, da ta dva moža nista niti najmanj grešila proti katoliškemu načelu, da je bil njiju jedini greh to, da sta verovala v možnost složne jugoslovanske stranke. Jeden teh mož je moj prijatelj Spinčič. V polemiki, ki jo je voditelj slovanskega središča začel zoper hrvatsko slovenski klub in katero je on sam spisal — njegov zlog poznam, če me slepega postavite pred njegov list (Veselost) — si je dr. Šusteršič izbral za žrtev posl. Spinčiča.

Čujte, kako je pometal s Spinčičem, s to pošteno dušo, ki še nikdar nikomur nič žalega ni storil, ki je skoz in skoz značajan in katerega mora vsak rad imeti, kdor ga pozna.

Dr. Šusteršič je pisal: „Liberalni duhovnik Spinčič je sploh od nekdej vlekel z ustanovitelji ljubljanske hiše nesramnosti“. (Občno začudenje in živahni klici: Čujte! Čujte!) Ta žalitev se je vrgla

katoliškemu duhovniku v obraz. Kakor vidite, ne prizanaša dr. Šusteršič, če treba, niti katoliškemu duhovniku. Da bodo gospodje stvar razumeli, moram omeniti, da je liberalna stranka, ki ima ljubljansko občinsko upravo v rokah, bila prisiljena, urediti vlačugarstvo. Ta potreba se izkaže povsod, in dobra uprava se mora tudi s to slabo dišečo stranjo človeškega življenja pečati.

Naša stranka je to zadevo uredila, in na to meri stavek „ustanovitelji ljubljanske hiše nesramnosti“. V „Slovincu“ nas vsled tega imenujejo „stranko bordela“. Ta list, ki je tu in tam tudi glasilo ljubljanskega škofa, nas imenuje kar očitno „stranko bordela“, in o tej res smradljivi stvari se je v deželi toliko pridigovalo, da se pri nas že mali otroci zanimajo za vlačuge. (Veselost.) Tako živimo na Kranjskem!

In še slabše, kakor posl. Spinčiču se je godilo posl. Robiču. Robič je priznan kot poštenjak, ki je osivel v boju za svoj mali narod in je zanj tudi marsikaj pretrpel. Tudi dosegel je mnogo za svoj narod. Tudi ta slovenski poslanec je bil za to, da ustanovimo jedino jugoslovansko stranko.

V časniškem prepiru, ki ga je imel dr. Šusteršič zoper „Hrvatsko-slovenski klub“, pa je posl. Robiča — moža odločno konservativnega mišljenja, moža, katerega niti v sanjah niso obšle liberalne slabosti, in ga tudi do smrti ne obidejo, ki je pa vzlic temu vsega spoštovanja vreden — takole razmesaril:

„Prava nesreča je za eksponirani slovenski volilni okraj, da je Robič njegov zastopnik. Svojih volilcev se spominja samo ob času volitev. Kmetje ki ga volijo, so mu „hekuba“. Toda volilci uvidevajo, da je Robič sicer zase že mnogo dosegel, za svoj volilni okraj pa še čisto nič. S pomočjo nemških nacijonalcev si je pridobil mesto dež. odbornika s plačo 3000 gld.“ — Svote so vedno važne! — „Dalje je mož kot profesor prišel v VII. činovni razred, dasi že 10 let ni nobene šole od znotraj videl in dasi nima višjih studij. Konservativna stranka je storila veliko napako, da ni dobrega Robiča že davno med staro železo vrgla“.

To je Šusteršičev način bojevanja, a navedel sem vse to za označenje, da bode, gospôda moja, vedeli, kakšen je ta mož sicer. Drugače ni tako krotak, kakor

zdaj. Danes je bil voljan, kakor star konjak, (Živahna veselost), danes je bil mil, sicer je neusmiljen in v izberi sredstev zlasti proti liberalni stranki brezvesten.

Ker je že pozno, se moram omejiti. (Živahni klici: Le dalje!)

Tega načina bojevanja se je dr. Šusteršič poslužil tudi v zadevi žlindre.

To je prav za prav le postransko imenovanje, zakaj gre se za boj, ki ga vodi dr. Šusteršič v namen, da se polasti kmetijske družbe, in jo postavi v službo klerikalstva. To je bil prvi njegov namen, in iz tega namena se je v dalnjem razvoju te stvari zgodilo, da je v Kamniku prišlo do kazenske obravnave. Dr. Šusteršič je tudi tu zastopal mnenje, da je sodba — s katero je vsekako dobil moralno zaušnico, to mora vsakdo priznati, tudi njegov najboljši prijatelj, — sestavil najbrž slab sodnik. To je stara zvijača, katerega se tu in tam tudi naši ubogi kmetje poslužijo.

Če izgubi kmet pravdo, si misli — in kadar je malo pijan, pove to tudi na glas — da so naši sodniki osli, in da je on zato svojo pravdo izgubil. (Veselost).

Gospôda moja! Časih se tako kaj doseže, ali navadno, če je druga sodnija

kako sodbo odobrila, je lahko staviti sto proti jednemu, da je bila sodba pravična. In videli bodete, da je bila kamniška sodba jako pravična. V pojasnjenje moram povedati, da je naša kmetijska družba znamenita naprava, ki se je zlasti od tedaj, kar jo vodi ravnatelj Pirc, izvrstno in izborno obnesla.

Vsakdo, ki pozna razmere na Kranjskem mi bo pritrdil, da stori naša kmetijska družba za slovenskega kmeta v enem tednu več koristnega, kakor takoimenovana klerikalna gospodarska organizacija v desetih letih.

Duša te gospodarske organizacije najklerikalnejše barve je bil dr. Šusteršič. Ta mož je po svojem poklicu advokat in tej okolnosti — ki je za nas srečna okolnost — se imamo zahvaliti, da nas advokatov klerikalci tako hudo ne trgajo, kakor bi se sicer vsekako zgodilo. (Veselost.)

Kot advokat je dr. Šusteršič nekoč tu na Dunaju 14 dni obiskoval neki kmetijski tečaj, je prišel potem nazaj v Ljubljano in začel na vse strani gospodarstvo organizirati. (Čujte!) Lahko si mislite, kaj je skupaj spravil! (Veselost.) Njegove želje so bile v prvi vrsti posvečene kmetijski družbi,

ta mu je bila trn v peti, že zategadelj, ker je po tej družbi zlasti liberalno meščanstvo dobilo pri kmetiskem ljudstvu zaupanje. Kmetsko ljudstvo je reklo: „Da, kmetijska družba stori nekaj za nas, mi imamo nekaj od te družbe.“ Mej člani nas je dobra tretjina, ki prav za prav nimamo kmetijskih koristi a družbo vendar podpiramo, ker se gre za dobro stvar. (Pritrjevanje.)

Dr. Šusteršič je takoj uvidel, da je kmetijska družba trdnjava, ki se mora zavzeti, ako naj postane pot prosta za klerikalce. A še nekaj drugega ga je mikalo: družba ima namreč lepo premoženje. (Živahni klici: Aha!) Ne vem, če je tudi pri vas v družih kraljestvih in deželah tako, da ima klerikalna stranka izvrsten nos za to (Veselost), kje je kako premoženje, ki bi se dalo pobasati. (Živahna veselost.) Pri nas je tako. Od tod naskok na kmetijsko družbo.

Odkar obstoji kmetijska družba, je veljalo kot jamstvo za nje uspešno delovanje, da se družba ni čisto nič vlačila v politični boj. Vse stranke, kar jih je v deželi, so se združevale v slogi na tem polju delavnosti, in smatralo se je kot samo ob sebi umljivo, da so bili v vodstvo družbe

voljeni samo sposobni ljudje ne glede na to, če so tega ali onega političnega mišljenja. (Pritrjevanje.) Tudi klerikalci so bili vmes; če so bili sposobni in pošteni, so bili vedno voljeni v vodstvo. Družba ima okrog 5000 članov ali udeležba pri občnih zborih je bila vedno jako skromna in pri volitvah v odbor ni bilo do l. 1899. nikdar boja. Dr. Šusteršič je tedaj našel, da je družbo mogoče z zavratnim napadom pridobiti, in izdal je meseca junija 1899. leta tajno okrožnico (Čujte! Čujte!) na vse župnike v deželi (Čujte!), s katero je opozarjal, da je mogoče liberalno stranko z zavratnim naskokom iz družbe spraviti; dobili naj bi kolikor največ članov, in jih v zadnjem trenotku privlekli v Ljubljano. Zajedno je bilo preskrbljeno, da bi se bili volili sami klerikalci v odbor, umeje se ob sebi, da z dr. Šusteršičem kot načelnikom, zakaj za manj kakor za načelništvo ni moža dobiti. (Veselost.) Upalo se je, da bo tista garda, ki naj bi jo župniki privlekli v Ljubljano, klerikalcem pomagala do zmage.

Ali mi se nismo pustili presenetiti in se mirno pustiti zadaviti.

Prišlo je do drugzega občnega zbora, pri katerem so zmagali naši kandidatje z ogromno večino, dočim jo je moral dr. Šusteršič osramočen in premagan odkuriti. Na ta način se je kmetijska družba rešila.

Ali iz tega vzroka — to je bil glavni nagib — je nastala v klerikalni stranki nepopisna srditost in skoval se je takoj načrt za maščevanje. Pred vsem so klerikalci družbo, in nje zaslužnega ravnatelja, v kmetijskem ministrstvu kar najbolj očrnilili. (Čujte! Čujte!)

Pojdite danes v kmetijsko ministrstvo in videli bode, da smatrajo gospodje tamkaj našo kmetijsko družbo za ničvredno in okorno, dočim je dr. Šusteršič jedini svetnik s Kranjske, ki ga tam molijo. (Medklici.)

Gospodje v kmetijskem ministrstvu bodo še doživeli, da bo ta od samouka — izraz je precej hud, a rabim ga vse jedno — s težavo ustvarjena takoimenovana gospodarska organizacija na Kranjskem zanikerno propadla. Cela ta organizacija je zanikrno šušmarsko delo in bo vzela zanikrno konec. — Boste videli, da bo tako. Toda o tem drugi pot.

Nadalje je bil skovan drug načrt, da se kmetijska družba uniči, in sicer s

tem, da se družba pri kmetiskem prebivalstvu na umeten, rekel bi skoro, na goljufiv način spravi ob dobro ime. Ta načrt ni tako nedolžen, kakor je to dr. Šusteršič v svojem zagovoru hotel dopovedati (Veselost.) „Gosp. zveza“ je sama prevzela nalogo, da izvrstno kmetijsko družbo spravi ob dobro ime in jo uniči.

Pri tem pa so gospodje imeli občutek, da bo stvar veljala denar. Pri denarju so pa silno natančni — to je povsod tako — in radi tega se je načrt napravil tako, da bodo troški kar mogoče majhni, in da bo jeden del teh troškov plačala molzna krava klerikalne gospodarske organizacije, namreč kmet. (Čujte! Čujte!)

Videli bodete, gospoda moja, kako premeteno je bil ta načrt izveden. Brez strahu lahko izrečem, da je bil pri tej stvari naš kmet prav za prav ogoljufan; pravim: ogoljufan, sicer ne po besedilu kazenskega zakona, ali po čutu vseh dostojnih ljudi.

Gonja zoper kmetijsko družbo je tekla na las ob meji kriminalne goljufije. Na las, gospoda moja! To bodete videli. (Čujte! Čujte!) Da se ta meja ni prekoračila, za to se ima „Gosp. zveza“ brez

dvoma zahvaliti izkušnemu pravniku, ki jo je učil hoditi med skalinami kazenskega zakona zanesljivo stezo. Tako-le je nastopila „Gosp. zveza“ zoper kranjsko kmetijsko družbo:

Kmetijska družba je vsled tega postala tako priljubljena, ker je v zadnjih 10 letih mej ljudstvom obudila smisel za rabo umetnih gnojil. Samo tej družbi se imamo na Kranjskem zahvaliti, če je poraba umetnih gnojil z ozirom na naše razmere velikkanska.

Kmetijska družba je storila vse, kar je bilo mogoče, da preskrbi ljudstvu umetna gnojila čim najbolj ceneje in najboljše kakovosti.

Kmetijska družba kranjska ni nikdar dajala druge žlindre, kakor 18 odstotno. Kakor znano, je pri žlindri odločilno, koliko odstotkov fosforjeve kisline da ima. Videli bodete, kako se je polagoma razvilo nepošteno ravnanje „Gosp. zveze“. Ta je namreč prišla do spoznanja, da mora, ako hoče tekmovati, ljudem tudi žlindro prodajati, sicer bi bila „Gosp. zveza“ nepotrebna, a da se ta nepotrebnost prikrije, je treba tudi žlindro prodajati.

Kmetijska družba je imela izključno pravico prodajati na Kranjskem žlindro. Kakor znano, je v Pragi urad, ki oddaja pravico oddajanja žlindre v Avstriji. Kmetijska družba je torej imela pravico prodajati na Kranjskem žlindro po najnižji ceni in brez njenega privoljenja ni mogel nihče dobiti žlindre po tisti ceni kakor družba.

Da si napravi zalogo, je „Gosp. zveza“ kupila s privoljenjem kmetijske družbe 10 vagonov žlindre, a plačala jo je dražje, kakor kmetijska družba, in sicer po 45 kr. vsak meterski cent dražje. Tako je prišla do zaloge; zdaj pa jej je bilo na tem, da dobi še cenejšo zalogo, da bi boj preveč ne veljal. In tu zopet ni pošteno postopala.

V Gorici je trgovina, ki ima pravico, dobivati za Goriško žlindro po nizki ceni. Ta žlindra pa je, ker je namenjena za gorske kraje, manjodstotna, kvečjemu je 15 ali 16 odstotna. Od te žlindre so si gospodje preskrbeli deset vagonov. Zanimivo je dopisovanje mej to trgovino in „Gosp. zvezo“. Trgovina je izjavila: 17odstotne žlindre Vam ne moremo preskrbeti, pač pa imamo v zalógi 15 in 16 odstotno žlindro, pa saj je vse jedno, saj pri Vas o žlindri tako

nihče še dunsta nima in Vi torej to blago lahko tudi kot 17 ali 18 odstotno prodajate.“ Tako se je preskrbela zaloga in ta zaloga se je potem poslala v boj.

Opozoriti moram visoko zbornico na neko dejstvo. To je popolnoma neresnično, da „Gosp. zveza“ ni spravila manjvredne žlindre v promet. (Čujte! Čujte!) Res je marveč, da je „Gosp. zveza“ vso svojo zalogo, tako tisto, ki jo je s privoljenjem „Kmet. družbe“ drago kupila, kakor tisto, ki jo je dobila iz Gorice po ceni, spravila vseskozi kot 18odstotno žlindro v promet. (Burni klici: Goljufija!) Povedal bom, zakaj to ni prava goljufija. Tu imam pismo necega kaplana ali kmeta s Krke, na „Gospodarsko zvezo“ z dne 12. septembra 1899. Ta siromak je pisal: „Žlindro sem dobil dne 17. Prosim pojasnite, kaj je to. Jaz sem naročil 17odstotno, na tovrnem listu je 16odstotna, v Vašem računu pa 18odstotna. (Živahni klici: Čujte! Čujte!) Jaz sem radi tega zadnji pondeljek bivšega ravnatelja „Gosp. zveze“ izprašal in povedal mi je: Nam so iz Gorice izrečno povedali, da ima od njih kupljena žlindra samo 16 odstotkov. Mi smo pa — na čegav nasvet, tega mi ni povedal — vso

žlindro, ki smo jo dobili iz Gorice, svojim odjemalcem zaračunili kot 18 odstotno, ali — in tu vidite, gospoda moja, krempelj pravnika, ki se skriva v ozadju — mi smo strankam poslali obvestilo z vsebino: Pustite blago preiskati, ker mi ne moremo jamčiti, da je 18odstotno.“ (Živahno klicanje: Čujte! Čujte!) To je faktum, gospoda moja, to mi je bivši ravnatelj „Gosp. zveze“ še pred nekaj dnevi v Ljubljani potrdil, ko sem ž njim govoril pri neki priliki, katero bom še omenil. To je dejstvo in kmetje so plačali to žlindro kot 18odstotno. Kako si morete misliti, gospoda, da bodo kmetje, če dobe od tako spoštovane strani, kakor je klerikalna „Gosp. zveza“, kako pošiljatev, prišli na to, pustiti kemično preiskati kacih 100 žakljev žlindre, ne glede na to, da na deželi nimajo kemika, ki bi mogel to preiskavo izvršiti? (Pritrjevanje.) Vsa stvar diši po slepariji, o tem ni dvoma. (Jako res!)

Gospoda moja! Ker se je danes že toliko govorilo o pismu, ki ga je dr. Šusteršič pisal svojemu ravnatelju, bom s predsednikovim dovoljenjem to pismo prečital, zakaj zdi se mi važno, da se pozna cela vsebina. (Čita:)

„Gospod ravnatelj, naročite Tomaževo žlindro natančno toliko odstotno, kakor jo naročajo zadruge“. — Ker se je bila že prej naročila manj vredna žlindra, zdi se mi, da je ta uvod jako previden, morda zato, da bi pozneje dr. Šusteršič imel priliko reči: „I, gospoda, jaz sem pisal, naj se tako naroči, a naročilo se je, ne po moji krivdi, drugače“. (Čita:)

„Gosp. zveza“ pa bo žlindro za drugam tako zaračunavala, da jo dobe še za 20 kr. ceneje, kakor jo daje kmetijska družba svojim članom. Izgubo bom jaz pokril. To pa ostane seveda tajno. (Čujte! Čujte!) Razglasite nemudoma v „Slovencu“, da dobivajo zadružniki pri „Gosp. zvezi“ žlindro za toliko ceneje, kakor pri kmetijski družbi. Zajedno razglasite seveda tudi, za koliko so te cene nižje, kakor cena, ki jo morajo plačati člani kmetijske družbe, in pozovite zadruge, naj tiste, ki doslej niso pri nas jemale žlindre, to zdaj pri nas naroče“ itd. „Seveda ostane vse strogo tajno, na kakšen način bomo to letos izpeljali.“ — (Najstrožja tajnost — to je slaba vest!) — „Pri prevzetju blaga pazite dobro, da nas ne bodo zopet goljufali. Slabi zaboji se morajo takoj na razpola-

ganje dati. Tudi pustite na naše stroške napraviti poskušnje, koliko odstotna je žlindra“ itd.

To, zdi se mi, je važno, na eni strani zategadelj, ker se vidi tu že načrt, previden in še zagrnjen načrt za celo gonjo, ki se je vprizorila zoper kmetijsko družbo in ki je šla na to, kmetijsko družbo javno dolžiti, da svoj denar zapravlja in kmete škoduje, in da si pusti žlindro predrago plačati, dočim je prišla „Gosp. zveza“ vsled izbornih in srečnih zvez v položaj, da žlindro ceneje prodaja.

Vidi se mi pa to važno tudi zategadelj, ker vidite, kako se dr. Šusteršič tudi za malenkosti briga. Če pride zdaj tak mož in pravi: „Jaz o celi stvari nisem ničesar vedel“, potem se mu mora reči: „Ljubi moj, če si se brigaš za posamezne, ničvredne kište, potem nam ne boš natvezil, da nisi vedel, da je tvoje društvo 16 odstotno žlindro kot 18 odstotno v račune postavljalo.“

Imamo v tem oziru še druge dokaze. Ker me je dr. Šusteršič danes na tak način napadal in me predstavil kot človeka, kateri naj se pred drugimi ljudmi sra-

muje, si ne bom pomišljal omeniti, kar se je v ponedeljek zgodilo v Ljubljani.

V ponedeljek je bil dr. Šusteršič v Ljubljani v namen, da poišče dokazil za grajalni odsek. Prežal je v prvi vrsti na bivšega ravnatelja Sajovica. (Čujte! Čujte!) Sajovic, ki naj zdaj vse grehe prevzame, je prišel ob devetih ves poten k meni v pisarno in mi je rekel: Dr. Šusteršič me trpinči, naj mu podpišem izjavo, da o celi stvari, ničesar vedel ni (Čujte! Čujte!) in da je popolnoma nedolžen“. Vprašal sem ga, zakaj prihaja ravno k meni, in mu rekel: „Če ti vest dovoli, pa podpiši“. On je na to rekel: „Jaz mu bom polovico izjave prečrtal in potem podpisal.“ Popoldne ob štirih je bil siromak zopet pri meni in je rekel: „Toliko smo črtali, a jaz se še vedno ne upam podpisati. Svetujte mi, kaj naj storim?“

Odgovoril sem mu: „Vprašajte svojo vest.“ On je rekel: „Šusteršič me trpinči, bil je vedno dober z menoj, dokler sem bil pri njem; ob pol sedmih moram zopet k njemu; jaz bom podpisal.“ Jaz sem rekel: „Storite kakor veste in znate“, vprašal sem ga pa — na to pokladam važnost: — „Mladi mož, od Vas se zahteva spričevalo,

da dr. Šusteršič o slepariji s 16, 17 in 18 odstotno žlindro ni ničesar vedel. Ali morete tudi priseči na to, da dr. Šusteršič ni ničesar vedel.“ Sajovic je na to odgovoril: „Priseči ne morem.“ (Velikansko začudenje in klici: Čajte! Čajte!) Po tem morete spoznati, kako vrednost ima izjava, ki jo je dr. Šusteršič včeraj predložil grajalnemu odseku.

Mislim, da je stvar zadosti pojasnjena. Jaz dr. Šusteršiču naposled nič slabega ne želim. Glasujte kakor hočete. Zdi se mi, da je nad njim že izrečena ostra sodba. (Pritrjevanje.) Mož je zašel na napačna pota. Iz današnje razprave bo pred vsem lahko zajel nauk, da liberalne stranke da liberalne struje v Slovencih ne bo mogel zadušiti. (Živahno odobravanje.) pa naj porablja še tako zavržena sredstva, kakor jih je doslej rabil zoper nas. Jaz bom glasoval zoper grajo. (Živahno, dolgotrajno odobravanje in ploskanje. Govorniku se čestita.)

Posl. Plantan: Visoka zbornica! Ako sem se danes oglasil za besedo, zgodilo se je to samo vsled sramotnih in krivičnih napadov „leibžurnala“ feldmaršala klerikalne stranke na Kranjskem dr. Šusteršiča.

Njegov leibžurnal „Slovenec“ je v soboto nas, liberalne Slovence, napadal na tako sramoten način, da bi bilo od naše strani strahopetstvo, ako bi molče vtaknili to žaljenje in psovanje klerikalnega lista.

Bodite prepričani, da je nam kot rojakom tega gospoda dr. Šusteršiča jako težko in mučno, tu v javni zbornici o njem govoriti in ga zavrniti v pristojne meje.

Ako se nam v listu, ki vesla pod katoliško zastavo, ki je, mimogrede omenjeno, čisto napačna zastava, ako se nam v tem listu očita strahopetstvo, perfidija in največje narodno izdajstvo, potem je to izzivanje, na katero moramo odgovoriti.

Mislim, da ga ni člana te visoke zbornice, ki bi taka žaljenja, taka sramotenja mirno vtaknil, in zato sem se oglasil k besedi, prvič, da zavrnem ta sramotenja, drugič pa, da stvar, v kolikor še ni pojasnjena, po svojih močeh, povsem objektivno, na podlagi dejstev razložim.

V omenjenem listu se mi je — imenovan sem bil s polnim imenom — naslednje očitalo. Sumničilo se me je zveze in zarote z vsenemško stranko, in sicer samo zato, ker sem zadnji petek mej govorom g. dr. Schalka ploskal, radi česar

me je poslanec baron Morsey takoj pri dr. Šusteršiču tožil. (Čujte! Čujte!)

Jaz sem tedaj v navzočnosti gospoda dvornega svetnika dr. Ploja osebno izjavil dr. Šusteršiču, da še nikdar z nobenim članom vsenemške zveze nisem govoril, kaj še o člankih, ki jih je prinesel „Slovenski Narod“ v zadevi žindre, da se nisem z njimi pogajal, in da jim sploh nisem ničesar povedal. Gospod dr. Žindra, pardon (Veselost) dr. Šusteršič, je od mene samega vedel, da nimam nobene zveze z vsenemško stranko, da nihče izmed nas liberalnih Slovencev ni vsenemški zvezi nikacega materiala dal, in vendar je bil tako predrzen, nam v svojem leibžurnalu očitati izdajstvo, in nam podtikati ter nas sumničiti, da smo samo mi liberalni Slovenci zamogli biti tisti, ki so Vsenemcem preskrbeli dotične članke, jim preskrbeli prevode in jih sploh opozorili na te članke.

Sklicujem se na pričevanje vsenemške stranke, da do zadnjega petka, do govora dr. Šusteršiča, sploh z nobenim gospodom te stranke nisem govoril. S tem bodi pribita nesramna laž, ki jo obsega omenjeno očitiranje tega klerikalno-katoliškega lista.

Zdaj, ko sem slovesno protestiral proti podtikanjem dr. Šusteršiča, oziroma njegovega leibžurnala, preidem lahko k bistvu današnje zadeve.

Omeniti moram takoj, da je dr. Šusteršič znamenit v utajevanju vsega tega, kar ni njemu v korist; tajil je, da ima sploh kako zvezo in kaj vpliva na „Slovenca“, to je klerikalno glasilo, trdil, da nima nič zveze ž njim, da je večinoma na Dunaju itd. itd.

Ta list je pa pred dvema letoma, ko smo imeli v Ljubljani občinske volitve, in ko sem jaz pustil dr. Šusteršiča po redarjih odstraniti z volišča, prinesel drugi dan članek, v katerem se je naravnost pozivalo na boj zoper mojo pisarno. To je najboljši dokaz, da ni nihče drugi, kakor g. dr. Šusteršič nas tudi zdaj napadel. Da pa se brez njegove vednosti in proti njegovi volji v klerikalnem taboru ne sme ničesar zgoditi — brez njegove vednosti ne sme niti las pasti z glave kacega klerikalnega pristaša — to kaže dejstvo, da se nobeden njegovih klubovih tovarišev niti vsekniiti ne upa, dokler on tega ne dovoli. (Živahna veselost).

On je pravi zatiralec. Doma ima samo on besedo, nihče drugi. On tudi ve, zakaj. Pod-

pirajo ga eminence, knezonadškofje, župniki, kaplani in mežnarji; ti so ga volili, ti so popisovali glasovnice, on je zastopnik analfabetov, ali izvoljenec analfabetov ni, ampak izvoljenec župnikov, kaplanov in mežnarjev. To je pravi ljudski tribun.

On seveda pravi, da nima nobenih zvez s „Slovincem“, ali nam, ki poznamo razmere, tega natveziti ne sme poskušati, to bi pomenilo, da se nas smatra za otročje.

Da se more zadeva prav presoditi, je neizogibno potrebno, na kratko pojasniti ves politični boj, kakor se je pri nas razvil v zadnjih letih, in kakor ga je tudi grajski odsek pravično upošteval. Ne gre se tu za človeka dra. Šusteršiča in za njegovo čast kot osebo, gre se za celo osebo dra. Šusteršiča, ker je on priznani najvišji general klerikalne stranke na Kranjskem. Kaj pa so nameni te stranke? Na kratko rečeno: zaslužniti hoče slovensko ljudstvo duševno in gospodarsko, da bi je mogla klerikalna stranka v sebične, strankarske namene izkoriščati. To so nagibi, to je geslo, ki je zapisano na zastavo nasprotne stranke. Pod to zastavo so začeli boj proti velezaslužni kmetijski družbi kranjski, in za-

čeli so snovati društva, konsumna društva, gospodarska društva itd., ki pa niso druga zega nič, kakor škorpijoni, s katerimi hočejo svobodomiselne meščane, obrtnike rokodelce in trgovce v kozji rog ugnati in jih kaznovati, ker ne stoje v klerikalnem taboru. Pri teh društvih se ne gre za gospodarske koristi, nego za sebične strankarske namene. Samo politični boj je za te ljudi merodajen, in jaz Vam lahko navedem najlepše vzglede.

Ko sem letos prirejal volilne shode, je klerikalna stranka nakrat v raznih krajih na usta dra. Šusteršiča razglasila: Konsumna društva, ljubi volilci, bomo tekom leta iz sveta spravili, če ne boste volili liberalnega Plantana, ampak klerikalnega prošta. Tako se je zgodilo v Metliki, tako se je zgodilo v Ribnici, kjer je dr. Šusteršič s častno besedo izjavil, da zaduši ta, od njegove stranke kot potrebna proglašena konsumna društva, samo če ne bo voljen liberalec. S tem je Šusteršič sam dokazal, da mu ni za stvar, da mu ni za osrečenje ljudstva, za rešitev ljudstva, nego za sebičen namen. Na ta način vodijo konsumna društva boj na nož zoper najboljšo zaslombo države, zoper

srednji stan (Tako je!), in visoka vlada gleda na to, ne da bi imela poguma, ustaviti ljudstvu škodljivo počenjanje te stranke. Naravnost neverjetno je, da vlada vse dopušča, kar vesla pod klerikalno zastavo. (Tako je!)

Ako bi naša stranka kaj tacega storila, ako bi ustanavljala društva, kakor je „Gosp. zveza“, pri kateri so same juridične osebe, kaj bi vse z nami storila?

Neverjetno je, da visoka vlada ne uvidi, da je ljudstvu in ljudskemu blagostanju na neizmerno škodo, če kaplani v konsumnih družtvih nastopajo kot kramarji, in če se siromašnemu trgovcu, ki se mora bridko boriti za obstanek, vzame kruh in se ga izroči obubožanju samo za tegadelj, ker je političen nasprotnik te stranke. (Živahno odobravanje.) Pričakovati bi bilo, da se visoka vlada vendar že vzdrami in uvidi, da mora srednji stan, najboljšo oporo države, držati in rešiti, in da ga ne sme prepustiti naklepom tiste stranke, ki ni imela nikdar ljudskega blagostanja pred očmi, ampak vedno le sebične namene. (Živahno pritrdjevanje.)

Povedati Vam hočem v kratkih besedah še dva slučaja, katera bosta pojasnila

ves politično - gospodarski boj, oziroma častivredne namene nasprotne strani pri ustanovitvi in vodstvu gotovih gospodarskih podjetij.

V Ljubljani živi otrok te „Gospodarske zveze“ z imenom „Vinogradniško društvo“ — katero je seveda tudi sad te zveze pod vodstvom dr. Šusteršiča — in namen tega društva je, pospeševati vinorejo, nabavljati orodja za vinorejo in za kletarstvo, nakupavati vina, zlasti domača, prodajati jih itd. itd.

In sedaj vam hočem povedati, kako izvršuje to društvo svojo nalogo. To društvo je pod načelništvom, oziroma predsedništvom člana slovanskega središča, odsotnega gospoda advokata Vencajza, in to društvo je storilo sledeče: Hotelo je delati kupčije v velikem slogu ter doseči mnogo dobička, ne da bi pri tem kaj riskiralo, in kako sredstvo si je izmislilo? Čudili se bode, kako pametna je ta zveza. Ker dandanes ni dobiti vina zastonj (Veselost), marveč ga je treba drago plačati, so si mislili, je najboljšo, da prodajajo nezadano vino; na to misel so prišli — in kaj so naredili? Dolgo časa so brozgali in utihotapljali vino, boletirane steklenice so iz-

nova napolnili in oddajali; na ta način so prodali veliko množico nezadačenega vina in sicer pod načelništvom člana dohodarstvenega sodišča v Ljubljani. (Čujte! Čujte!) Predsednik tega društva je bil član dohodarstvenega sodišča. Smehu bi človek zbolel, ako čuje kaj takega. (Živahni medklici.) A to društvo je kmalu prišlo v roke dohodarstvenemu sodišču in to je imelo zanimive posledice. Prvič, da je šel gospod Vencajz v pokoj, drugič je bil predpisan temu društvu naknadno užitninski davek 2143 kron 79 vinarjev, in razun tega še plačilo v obliki denarne kazni 1000 K.

Tedaj pa je reklo omenjeno društvo tole: Ako moramo plačati pristojbine, tedaj smo izgubljeni. Nismo si še toliko pridobili na ta lepi način, da bi se mogli vzdržati. Poginiti moramo.

Zato je napravilo društvo prošnjo na deželni odbor in je tam dejalo: „Deželni odbor, imej toliko usmiljenja z menoj in odpusti mi to kazen. Odpiši mi to naknadno pristojbino užitninskega davka, sicer moramo napovedati bankrot“.

Deželni odbor pa ima v sebi čut pravičnosti, zato je rekel: „Da, soditi nočemo po načelu: Male tatove obešajo, a velike iz-

puščajo! Tudi velicega tatu treba jedenkrat obesiti. In zato mu ni odpisal te kazni. Toda dr. Šusteršič z načelnikom tega društva ni bil nikakor v zadregi za drugo pomočno sredstvo. Gospodje imajo odprta vedno še katera vratica, skozi katera smuknejo lahko vun. Takoj so bili pri visokem c. kr. ministerstvu in so dejali: „Visoko c. kr. finančno ministerstvu! Odpiši nam pristojbino in kazen! Berači smo, uboge pare! Saj vendar jadramo pod klerikalno zastavo, zato tudi gotovo zaslužimo največji ozir“.

Najbolj čudno na vsej stvari je sedaj sledeče: Odpisati ali ustaviti kazenske postopanje v dohodarstveno kazenskih zadevah sme le finančna deželna direkcija, ki je tudi v tem slučaju naznanila vinogradniškemu društvu pogoje, pod katerimi bi postopanje ustavila. Toda društvo ni hotelo sprejeti teh pogojev, in zato se je obrnilo na gospoda finančnega ministra, in finančno ministrstvo se je pokazalo nerazumno usmiljeno; reklo je: „Ker si tako nedolžen grešnik, ti zmanjšamo kazen na 200 kron“. (Poslanec Malik: Kak minister je to?) To se je zgodilo v letošnjem letu. (Živahni čujte, čujte-klici.)

Sedaj vas hočem vprašati: Kaj bi se storilo kmetu, kateri se je zagrešil s tem, da se je odtegnil užitninskemu davku, in kateremu bi predpisali le 50 kron, in ko bi se tudi po nagih kolenih priplazil na Dunaj k finančnemu ministru? Temu bi ne odpisali niti ene krone. A tu se je uresničil zopet pregovor, da velike tatove izpuste. Tu bi se bilo moralo začeti kazensko postopanje, ne le dohodarstveno kazensko postopanje, marveč kazensko postopanje radi goljufije. Tu je bila kazen tako nizko stavljena, namreč samo na 1000 kron, dočim bi morala biti po kazenskem zakoniku stavljena mnogo višje. Pa niti s tem se ni zadovoljila ta klerikalna strankina organizacija, temveč mučila je tako dolgo ministrstvo in moledovala, dokler ji ni potom milosti odpisalo 800 K ter zmanjšalo kazni. To gotovo ni bilo na pravem mestu, in nečem preiskovati, jeli je finančno ministrstvo pospeševalo morálo, zlasti davčno morálo. Sicer pravijo vedno: To in ono služi v povzdigo davčne morále. Prosim, če pa ministrstvo daje nagrade za tako odtezanje davkov, tedaj preneha vsaka davčna morála. Kmeta, to ubogo paro, vedno tlačijo in teptajo, dočim velikih ta-

tov ne zadenejo. Obžalovati je, dasi privoščim vsakomur največjo popustljivost od strani oblastev, ako se daje nagrade za take prestopke zakonov, za tako odtezanje davkov.

Izgubiti moramo vso vero v pravičnost vlade, ako se postopa na tak način. Vprašam nadalje, kaj pravite k temu, da je dobila ta strankina organizacija v zadnjih dveh letih iz državnih sredstev 5000 gld. podpore, ne da bi nam bilo znano, od kod je dobilo visoko poljedelsko ministrstvo poročila, da je pomogla temu očitvidno bojevitemu društvu s tolikimi sredstvi. Ako bi bilo prosilo podpore kako društvo, ki zasleduje res plemenite namene, bi ga bili zavrnil ali pa odpravili s kako malenkostjo. Imel bodem priliko še enkrat o tem govoriti. Tu pa povdarjam le eno, da na Kranjskem deželna vlada niti vedela ni, da je dobilo društvo to podporo. (Čujte! Čujte!)

Prosil bi torej prav vljudno gospoda poljedelskega ministra, da nam pove, odkod je vzel poduk, da je dal klerikalnemu društvu tako ogromno podporo na razpolago, in ako je to res storila kranjska vlada, potem naj navede vzroke na to, in govorili bomo

ž njo potem nadalje. Doslej pa je splošno znano, da vlada o tem ničesar ne vé, da so dali preko glave deželnega predsednika klerikalnemu bojevitemu društvu, „Gosp. zvezi“ to izredno visoko podporo na razpolago. Omenjam to iz dvojnega vzroka. Prvič zato, da boste videli, da so klerikalci pri nas res dete, katero vlada vedno neguje, dočim nam popolnoma drugače na prste gleda, drugič zato, ker sem našel neko gotovo notranjo zvezo med to podporo in med onimi 1000 gld., katere je plačal dr. Šusteršič iz lastnega žepa. (Živahno pritrjevanje.)

Gospodje! to je zame jasno, da mora vladati neka notranja zveza med temi podpornimi sredstvi in med onimi 1000 gld., katere je dr. Šusteršič šele v najnovejšem času razglasil kakor svoje privatno darilo. (Čujte! Čujte!) Ne bom trdil, da se je to res zgodilo, toda jako radoveden, in jako hvaležen bi bil jaz na oni račun, ki bi ga nam dala „Gospodarska zveza“ glede porabe teh 5000 gld.

Torej, gospodje, hotel sem reči, da bi me zanimalo, ako bi nam visoko poljedelsko ministrstvo pojasnilo, kaki vzroki so bili merodajni, da je dovolilo stranki ta

velikanska darila. Potem pa bi vprašal finančno ministrstvo, zakaj je postopalo napram temu društvu tako milostno pri odpisu kazni. Kako vredno podpore, in kako splošno koristno je to vinogradniško društvo, bom dokazal še z nečem družim. To društvo je imelo preteklo leto kazensko obravnavo, in pri tej se je uradno — morda bode gospod dr. Šusteršič zopet kratko malo rekel, da so bili tam slabi juristi (Veselost) — sledeče dognalo: „Toženo društvo izjavlja po svojem zastopniku, da mu je neki Udovič sestavil bilanco meseca februarja t. l. — to je bilo l. 1900 — in da je bilo izkazano 84 kron prebitka, a da je bila ta bilanca le približna (aproksimativna), ker se ni napravil nikak inventar, in ker se je moralo vino dražje prodajati, nego je bilo vredno, ker bi sicer moralo društvo konkurs napovedati. (Veselost in Čujte! Čujte!) To je sodba z dne 23. oktobra 1901 pod števil. C. G 28/00/14.

Ta sodba in to priznanje vam podajata najjasnejšo sliko o čudnem poslovanju in čudni organizaciji tega društva in o krasnem knjigovodstvu.

Glede knjigovodstva so izjavili trije, pod prisego zaslišani knjigovodje sledeče:

Absolutno nemogoče je sestaviti bilanco; nobenega začetnega inventara ni, nobene blagajniške knjige o začetku podjetja, in tudi nikakih količin vina ni možno konstatirati, kajti vpisano ni, niti koliko vina se je nakupilo, niti kako se je izpreminjalo.

Tako posluje društvo pod načelništvom bivšega dež. sodnega svetnika (Posl. dr. Ferjančič: Advokata!), sedaj je advokat. Ko je izstopil iz sodnijske službe, je postal odvetnik, padel je toraj na boljšo plat.

Zgodovina označuje prav razločno stvari, in glejte: če predloži sicer kdo ponarejeno bilanco, ga po združnem zakonu § 89. takoj primejo. A kaj se je zgodilo v tem slučaju? Tu je naše glasilo, „Slovenski Narod“, naravnost pozvalo drž. pravdnika in dejalo: Drž. pravdnik, ali ne poznaš § 89. združnega zakona? Tu je priznana ponarejena bilanca! Loti se društva, kakor se ga po zakonu moraš lotiti! Toda do danes se ni zgodilo nič in to dokazuje, da je roka pravice tako kratka, da klerikalne stranke ne doseza.

To so razmere, ki nam dajo mnogo misliti. Kaj naj si mislimo o pravičnosti

uradov, ako se dan na dan kršijo zakoni tako, ne da bi se to zakonito kaznovalo? Glejte, to društvo je bilo predrzno, da je malo časa nato, ko je bilo obsojeno, zagrešilo novo brozganje vina, in vendar se je z ravnateljstvom užitninskega zakupa previdno dobrim potom poravnalo proti plačilu 64 gld. (Čujte!) To je očividna goljufija, rekel bi lahko, na državnem imetju in na dohodkih. To pa ne sme biti, tega ne smemo trpeti! Ali naj morda s tako stranko začnemo gospodarski konkurenčen boj, ali je to možno, ne da se onečastimo, ne da si omažemo rok, ter ne da zaidemo v nasprotje s kazenskimi zakoni? Ne! Mi smo izročeni tej stranki, ne da bi skoraj imeli upanja, da kdaj zmagamo, kajti klerikalna stranka ima vsa druga sredstva na razpolago. Videli boste, da je treba nesebičnosti in poguma v boju proti tem klerikalnim nasprotnikom, ki so povsod osebni ter preganjajo vsakogar, nas in volilce. Nas pa preganjajo zato, ker vedo, da držimo kviško zastavo napredka in svobodomiselnih idej, in da ne pojdemo nikdar v oni tabor, kjer sta najti neresnica in neodkritosrčnost. (Živahno odobravanje in ploskanje.)

Vi vidite torej, kako stoje pri nas stvari, kako se je razvil boj, čegar duševni oče je dr. Šusteršič pod zaščito njegove eminence kardinala Missije. Ako bi dr. Šusteršič ne bil postal političen pomagač škofa Missije in njegovega naslednika, bi ne bil nikdar vsplamtel ta strašni boj v naši domovini, boj, ki bo imel najškodljivejše gospodarske in druge posledice. Mi moremo samo preklinjati ono uro, v kateri se je sklenila ta zveza dra. Šusteršiča s klerikalizmom, kajti posledice bomo nosili še stoletja.

Sedaj prehajam od teh dejstev, ki so bila za spoznanje prepornega vprašanja potrebna, k drugemu vprašanju in hočem biti kratek, ker se je to umazano perilo danes že toli dolgo pralo.

Izzivali nismo mi. Doslej, kakor nam morete pričati sami, tri mesece našega tukajšnjega bivanja, smo bili tako mirni, da smo se rajši odrekli besedi, kot da bi se lotili klerikalne stranke. Ker pa smo bili tako izzivani, pa nas je končno premagalo srce, zato oprostite, da kot sorojaki tudi nad sorojakom sodimo in ga obsojamo.

Mi smo docela tistega mnenja, kakor grajalni odsek, da je v stvari in v

vprašanju glede krivde ali nekrivde gosp. Steina soditi jako težavno. To verjamemo radi in to tembolj, ker je vzlic najnatančnejšim pojasnilom, ki jih je nabral grajalni odsek, vendar-le težko, v toli kratkem času pridobiti si čisto sliko.

Rečem samo eno. Kar je grajalni odsek na podlagi sodnih spisov dognal in naglašal, je moralična obsodba dra. Šusteršiča in nič družega. Četudi se izreče gosp. Steinu graja, s tem dr. Šusteršič vendar ne bo umit. Zaklicati Vam moram le to: Njegov današnji obrambeni govor je napravil na-me vtisk pesni labodnice, in mislim, do posledice so neizogibne.

Z mojega stališča je težko razumeti, kako je grajalni odsek mogel potrditi vse, kar se očita dr. Šusteršiču, a vendar smatrati klic „dr. Žlindra“ za psovko in reči: Dà, postopal je nepošteno, a tega priimka ne zasluži.

Gospodje! Onega, ki je postopal nepošteno, se bode vendar smelo klicati s pravim priimkom! Saj se mu ni reklo nič hudega, nihče mu ni dejal: tat, goljuf ali kaj takega; „žlindra“ se mu je zaklicalo, češ: boš že vedel, v kakšni zvezi si ž njo! To, mislim, je premalo, da bi se mogočnemu

klicarju pred Gospodom, posl. Steinu, smela izreči graja. Glasoval bom torej proti graji in samo še jedno bi rad konstatoval, da izprevidite, kako zelo občutljiv je g. dr. Šusteršič v zadevi časti.

Bil je namreč čas, ko je stal dr. Šusteršič v divjem boju z mojim tukajšnjim prednikom, dvornim svetnikom Šukljedom. Radi njegovega govora, ki ga je imel v Novem mestu leta 1900, ga je tudi v Kamniku — čudno, vedno se vrtimo okoli Kamnika in kamenja — torej tudi v Kamniku je dr. Šusteršič, ki je danes kamen napotja, podtikal dvornemu svetniku Šukljetu, ki ga na politični visokosti in na skromnosti pre-sega stokrat, toliko nevednost zakona, da je moral dvorni svetnik Šuklje dr. Šusteršiča neusmiljeno v treh člankih (l. 1900 avgusta meseca) v „Slovenskem Narodu“ raztrgati. In raztrgal ga je v zraku, kakor se pravi, v teh člankih, v katerih je 25. avg. 1900 tudi rekel, da je dr. Šusteršič v svojem govoru o dvornem svetniku Šukljetu na mnogih mestih vedoma govoril neresnico, in da je vedoma, zavratno in zvijačno zavijal besede dvornega svetnika Šukljeta! To se je zgodilo javno, pa li mislite, da je Šusteršič tožil? Saj bi bil lahko tožil, kot

katoliški mož bi ga bil lahko tožil. To sem Vam hotel povedati kot karakteristiko.

Končno prosim oproščenja, da sem visoko zbornico zadrževal tako dolgo. Mislim, da se najdejo danes vsi častivredni značaji, in da porečejo, da so po tem, kar se je zgodilo tu, prepričani, da se ni prizadela dr. Šusteršiču nobena krivica, in se zategadelj tudi g. posl. Steinu ne sme izreči graja. (Živahno odobravanje.)

Posl. dr. Schalk: Visoka zbornica! Naprošen sem, da v visoki zbornici v imenu vsenemške zveze in v svojem imenu resnici na ljubo podam izjavo, da mi v tej pravkar razpravljani zadevi gradiva, kakoršnega sem imel ogromno na razpolago, niso dali liberalni Slovenci, in da me niso na nika koršen in noben način opozarjali na g. dr. Šusteršiča in na njegove temne pege.

To hočem imenom stranke sporočiti visoki zbornici, pa še pripomniti, da sem od ogromnega gradiva, ki ga imam na razpolago, in ki ga je mogel rabiti grajalni odsek, porabil le jako majhen del, ker sem se hotel strogo stvarno držati le današnji seji določenega predmeta, ker sem se oziral na govornike za seboj, ki so tudi hoteli marsikaj povedati, in končno zato, ker

mrtveca nisem hotel ubijati še nadalje. (Živahna veselost in ploskanje).

Poročevalec dr. Kramar: Nočem zadrževati zbornice in bom govoril kolikor možno kratko. Dolžnost moja pa je za pojasnitev napraviti še nekaj opazk. Po moji misli se namreč predlog grajalnega odseka, da naj se g. posl. Steinu radi izraza „Dr. Žlindra“ izreče graja, ni razumel docela.

Grajalni odsek sploh ni hotel izraza „Dr. Žlindra“ spravljati v vso afêro, da torej grajalni odsek nikakor ni hotel reči, da je g. posl. Stein morda z izrazom „Dr. Žlindra“, oziroma s pomenom in vsebino tega izraza g. posl. dr. Šusteršiča tako napadel, da bi zaslužil grajo visoke zbornice. Tega nikakor nismo hoteli. Nasprotno, odsek hoče izraž „Dr. Žlindra“, oziroma rabo tega izraza z vso afêro Tomaževe žlindre odločiti. Grajalni odsek predlaga:

Visoka zbornica skleni:

1.) Posl. Steinu naj se ne izreče graja radi izreka: „Opazka „Dr. Žlindra“ ni bila razžaljiva in jaz besede „šuft“ nisem zabrusil dr. Šusteršiču, nego sem zahtevano pojasnitev odklonil s tem, da

sem rekel: „Z Vami ne občujem, ker ste obdržali besedo „šuft“.

2.) Radi medklica: „Vaše roke so umazane od Tomaževe žlindre, to je izjavilo c. kr. okr. sodišče“, naj se posl. Steinu ne izreče graja.

3.) Radi izraza „dr. Žlindra“ se naj izreče posl. Steinu graja. (Ugovor in klici: To ni možno!)

Zbornica je sprejela prvi predlog z velikansko večino, drugi predlog je sprejela s 182 proti 33 glasom, tretji predlog pa je bil s 118 proti 103 glasom odklonila (Burno odobravanje in ploskanje).

Šusteršič je bil torej popolnoma obsojen.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJILNICA

00000481869

ste

so
zja.
binu

naj
lici:

dlog
g je
tretji
asom
anje).
oma

ivofnka

Lailach.

